

Asia C-190/21

**Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnöstä unionin tuomioistuimen
työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan nojalla**

Jättämispäivä:

26.3.2021

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Oberlandesgericht Stuttgart (Saksa)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

15.1.2021

Vastaja ja valittaja:

PayPal (Europe) S.à.r.l. ja Cie, S.C.A.

Kantaja ja valituksen vastapuoli:

PQ

Pääasian kohde

Tuomioistuimen kansainvälinen toimivalta tilanteessa, jossa maksupalveluntarjoajaa vastaan on nostettu kanne, joka liittyy verkossa pelattaviin kiellettyihin onnenpeleihin

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Unionin oikeuden tulkinta SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

Euroopan unionin tuomioistuimelle esitetään SEUT 267 artiklan 1 kohdan b alakohdan ja 2 kohdan perusteella tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (Bryssel Ia -asetus) 7 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 2 kohdan tulkintaa koskevat seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1. Onko sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa esitettyä vaatimusta, kun sitä tulkitaan erikseen ja itsenäisesti, pidettävä Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettuna sopimusta koskevana asiana, jos sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta jollakin tavalla kilpailee sopimukseen perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen kanssa ilman, että sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvaatimuksen olemassaolo riippuisi sopimuksen tulkinnasta?

2. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi: Minkä seuraavista on katsottava olevan Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettu vahingon sattumispaikka, kun maksupalveluntarjoaja siirtää asiakkaan tililtä sähköistä rahaa saman maksupalveluntarjoajan ylläpitämälle onnenpeliyrityksen tilille ja maksupalveluntarjoajan myötävaikuttamista maksujen suorittamisessa onnenpeliyritykselle saatetaan pitää lainvastaisena toimintana:
 - 2.1 Maksupalveluntarjoajan kotipaikka sähköisen rahan tilisiirron paikkana?
 - 2.2 Se paikkakunta, missä maksupalveluntarjoajalla on tilisiirron johdosta (joka tapauksessa silloin, kun tilisiirto on lainmukainen) oikeus kulukorvausvaatimukseen sitä asiakasta kohtaan, joka on antanut maksumääräyksen?
 - 2.3 Se paikkakunta, missä maksumääräyksen antaneen asiakkaan kotipaikka on?
 - 2.4 Se paikkakunta, missä on asiakkaan pankkitili, jolle maksupalveluntarjoajalla on suoraveloitussopimuksen nojalla pääsy sähköisen rahatilin lataamiseksi?
 - 2.5 Se paikkakunta, missä maksupalveluntarjoajan pelaajan pelitilille siirtämä raha on hävitty onnenpelin aikana eli onnenpeliyrityksen kotipaikka?
 - 2.6 Se paikkakunta, missä asiakas pelaa kielletyn onnenpelin (jos pelipaikka on myös asiakkaan kotipaikka)?
 - 2.7 Ei mikään näistä paikkakunnista?
 - 2.8 Jos kysymykseen 2.2 vastataan myöntävästi, ja kyseessä on paikkakunta, missä maksupalveluntarjoajalla on tilisiirron perustella oikeus kulukorvaukseen asiakasta kohtaan: Missä syntyy oikeus kulukorvaukseen maksumääräyksen antanutta asiakasta kohtaan? Voidaanko tämän veloitteen paikallistamiseksi ottaa huomioon maksupalvelusopimuksen täyttämipaikka taikka velallisen kotipaikka?

Unionin oikeuden säännökset ja määräykset, joihin on vedottu

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1; jäljempänä Bryssel I a -asetus) erityisesti sen 7 artiklan 1 ja 2 alakohta

Sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista 11.7.2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 864/2007 (EUVL 2007, L 199, s. 40; jäljempänä Rooma II -asetus), 4 artiklan 1 kohta

Maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta 25.11.2015 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366 (EUVL 2015, L 337, s. 35)

Kansalliset säännökset, joihin on vedottu

Siviililaki (Bürgerliches Gesetzbuch; jäljempänä BGB) 823 §:n 2 momentti

Onnenpelejä koskeva osavaltiosopimus (Staatsvertrag zum Glücksspielwesen in Deutschland, jäljempänä Glücksspiel-staatsvertrag) 4 §:n 1 momentti

Yhteenveto tosiseikoista ja asian käsittelyn vaiheesta

- 1 Pääasian kantajan kotipaikka on Saksassa, ja hän vaatii vastaajaa korvaamaan yhteensä 9 662,23 euroa, joiden maksamiseksi hän antoi vastaajalle toimeksiannon 23.6.2017–15.8.2017 Maltalle ja Gibraltarille sijoittautuneille verkossa pelattavien onnenpelien järjestäjille.
- 2 Vastaajan liiketoimintapaikka on Luxemburgissa ja se tarjoaa verkkomaksupalveluja. Se suoritti kantajan toimeksiantamat maksut ja veloitti summat kantajan käyttötililtä tämän pankissa Aalenissa (Baden-Württembergin osavaltio, Saksa) siltä osin kuin siirrettävä summa ylitti vastaajan ylläpitämän kantajan sähköisen rahatilin saldon.
- 3 Onnenpelipalvelujen tarjoajien ja pelaajana toimivan kantajan välisessä suhteessa oli aina ladattava ensin onnenpelipalvelujen tarjoajien ylläpitämä pelitili ennen kuin sitä voitiin käyttää pelaamiseen. Pelitili ladattiin kulloinkin vastaajan suorittamalla ja kantajan toimeksi antamalla tilisiirrolla. Vastaaja oli tehnyt onnenpelipalvelujen tarjoajien kanssa näiden toimiessa maksun saajana niin sanotut suostumus sopimukset, joilla sallitaan maksujen hyväksyminen vastaajan maksupalvelun kautta.
- 4 Kantajalla oli vastaajan pankissa jo vuosien ajan ollut liiketili, jota se käytti multimediatarvikkeiden myyntitoiminnasta saamiensa noin 3,6 miljoonan US-dollarin suuruisten maksujen käsittelyyn. Vastaajan liike-ehdoissa, jotka

sisältyvät osapuolten väliseen sopimukseen, määrätään oikeuspaikkalausekkeesta, joka ei ole yksinomainen, englantilaisten tuomioistuinten hyväksi, ja lainvalinnasta Englannin ja Walesin lainsäädännön hyväksi.

- 5 Viimeisen riidanalaisen verkossa pelattavan onnenpelin jälkeen kantaja vaati elokuun 2017 puolivälissä vastaajaa korvaamaan onnenpelipalvelujen tarjoajille siirretyn 9 662,23 euron suuruisen määrän. Kantaja ei perusta tätä vaatimustaan enää sopimusvelvoitteen rikkomiseen vaan BGB:n 823 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan ”se, joka rikkoo toisen suojelemiseksi annettua lakia”, on velvollinen korvaamaan tästä aiheutuvan vahingon. Tässä säännöksessä tarkoitettu ”laki” on kantajan mukaan Glücksspiel-Staatsvertragin 4 §:n 1 momentti, joka kuuluu seuraavasti: ”Julkisia onnenpelejä saadaan järjestää tai välittää vain kyseisen osavaltion toimivaltaisen viranomaisen luvalla. Tällaisten pelien järjestäminen ja välittäminen ilman lupaa on kiellettyä (laiton onnenpeli).” Verkossa pelattavat onnenpelit ovat Glücksspiel-Staatsvertragin mukaan lähtökohtaisesti kiellettyjä.
- 6 Glücksspiel-Staatsvertragia ei sovellettu Schleswig-Holsteinin osavaltioon (Saksa) aikana, jona kantaja pelasi pelejä. Ennen kuin vastaaja teki hyväksymissopimukset onnenpelipalvelujen tarjoajien kanssa, ne olivat antaneet vakuutuksen siitä, että niillä oli toimilupa verkossa pelattavien onnenpelien tarjoamiseen Schleswig-Holsteinin osavaltiossa. Sekä kantajan kotipaikka että hänen pankkitilinsä, jolle vastaajalla oli pääsy sähköisen rahatilin lataamiseksi, olivat kuitenkin Baden-Württembergin osavaltiossa.
- 7 Landgericht Ulm (Ulmien alueellinen alioikeus, Saksa) hyväksyi tämän kanteen ensimmäisessä oikeusasteessa ja velvoitti vastaajan maksamaan. Kyseinen tuomioistuin katsoi tältä osin olevansa toimivaltainen Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan nojalla. Toimivaltaa kuitenkin sovelletaan yksinomaan vastaajan lainvastaiseen menettelyyn perustuvien kantajan vaatimusten tutkimiseen. Saksan tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa sopimukseen perustuvien vaatimusten osalta.
- 8 Vastaaja väittää valituksessaan muun muassa, että saksalaisilla tuomioistuimilla ei ole kansainvälistä toimivaltaa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevissa asioissa.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyyntöjen perusteluista

- 9 Ennakkoratkaisukysymyksiin annettava vastaus riippuu paitsi siitä, onko saksalaisilla tuomioistuimilla kansainvälinen toimivalta kanteen tutkimiseksi, myös välillisesti siitä, mitä lakia sovelletaan. Siinä tapauksessa, että Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettu vahingon sattumispaikka sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa sijaitaisi Saksassa, sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevan Saksan lainsäädännön merkityksellisyttä olisi tarkasteltava Rooma II -asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Bryssel Ia -asetuksen tulkinnan osalta kyseessä ei kuitenkaan ole *acte clair*.

Saksalaisten tuomioistuinten toimivalta Bryssel Ia -asetuksen 18 artiklan 1 kohdan tai 7 artiklan 1 alakohdan nojalla

- 10 Nyt käsiteltävässä asiassa on Saksan tuomioistuinten tähän mennessä ratkaisemiin onnenpeleihin liittyviä maksupalveluja koskeviin tapauksiin liittyvä sitä koskeva erityispiirre, että kyseessä ei ole kuluttajan oikeuspaikka Saksassa. Kysymys siitä, onko sopimus tehty sellaista tarkoitusta varten, joka ei liity kantajan ammatti- tai liiketoimintaan, kuten Bryssel Ia -asetuksen 17 artiklan 1 kohdassa edellytetään, ei nimittäin vaikuta riippuvan yksittäisistä maksumääräyksistä vaan direktiivin 2015/2366 4 artiklan 21 alakohdassa tarkoitettua puitesopimuksesta. Kyseisen säännöksen mukaan merkityksellisellä puitesopimuksella tarkoitetaan ”maksupalvelusopimusta, jota sovelletaan tulevien yksittäisten ja peräkkäisten maksutapahtumien toteuttamiseen ja joka voi sisältää maksutilin perustamista koskevat velvollisuudet ja ehdot”. Maksaja vain konkretisoi yksittäisillä maksumääräyksillä maksupalvelujen tarjoajan yksittäistapauksessa suoritettavan maksun.
- 11 Kyseessä olevien onnenpelien pelaamiseen kantaja käytti vastaajan pankissa olevaa yritystililiää. Tämän tilin kautta hän siirsi ammattitoiminnassaan toteuttamansa yli 3,6 UD-dollarin suuruiset myynnit, joten ammattitoiminta ei kokonaiskuvassa ole vain toissijaisessa roolissa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan kantajaa ei näin ollen voida pitää Bryssel Ia -asetuksen 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna kuluttajana maksupalvelusopimuksen osalta, joten Saksan tuomioistuinten toimivalta ei perustu kyseisen asetuksen 18 artiklan 1 kohtaan, luettuna yhdessä kyseisen asetuksen 17 artiklan 1 kohdan c alakohdan kanssa, vaikka kantajan yritystililtä onnenpeleihin osoitetut yksittäiset tilisiirrot eivät olleetkaan luettavissa hänen ammattitoimintaansa.
- 12 Niillä ei ole myöskään ole Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 1 alakohdan mukaista toimivaltaa. Kyseessä olevat vastaajan maksupalvelut ovat kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettuja palveluja. Tämän säännöksen mukaan veloitteen täytäntöönpanopaikka on palvelujen osalta ”se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava”. Tältä osin merkityksellistä on toiminnan painopiste, joka on myös verkkopalvelujen tarjoamisessa lähtökohtaisesti sijoitettava palveluntarjoajan kotipaikkaan, tässä tapauksessa siis Luxemburgiin. Näin ollen Saksan tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta voi perustua korkeintaan Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettuun sopimukseen perustumattoman vahingonkorvauksen tutkimiseen toimivaltaisen tuomioistuimen toimivaltaan.

Saksan tuomioistuinten toimivalta Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan nojalla

- 13 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa olevalla ilmaisulla ”paikkakunta, missä vahinko sattui tai saattaa sattua” tarkoitetaan yhtä hyvin vahingon ilmenemisaikaa (ilmenemisaikaa) kuin paikkaa, jossa tämän vahingon

aiheuttanut, kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut (toimintapaikka), joten vastaajaa vastaan voidaan kantajan valinnan mukaan nostaa kanne jommankumman paikkakunnan tuomioistuimessa (lähtökohtaisesti tuomio 30.11.1976, *Handelskwekerij Bier v. Mines de potasse d'Alsace*, 21/76, EU:C:1976:166; vrt. myös tuomio 28.1.2015, *Kolassa*, C-375/13, EU:C:2015:37, 45 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 14 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tapahtumapaikka ei ole Saksa vaan vastaajan kotipaikka Luxemburg. Ennakkoratkaisukysymykset keskittyvät siten Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettua sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa tapahtuneen vahingon sattumispaikkaan (kysymys 2) sekä sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa toimivaltaisten tuomioistuinten ja kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaisten tuomioistuinten väliseen suhteeseen (kysymys 1).

Kysymys 1: Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan mukaisessa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaisten tuomioistuinten ja saman asetuksen 7 artiklan 1 alakohdan mukaisessa sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaisten tuomioistuinten välinen suhde

- 15 Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa käytettyä sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevan asian käsitettä on tulkittava itsenäisesti (tuomio 27.9.1988, *Kalfelis*, 189/87, EU:C:1988:459, 14 ja 16 kohta). Tämä säännös kattaa kanteet, joissa vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista ja jotka eivät 7 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettulla tavalla liity ”sopimusta koskevaan asiaan” (tuomio 27.9.1988, *Kalfelis*, 189/87, EU:C:1988:459, 17 kohta; tuomio 13.3.2014, *Brogstetter*, C-548/12, EU:C:2014:148, 20 kohta ja tuomio 12.9.2018, *Löber*, C-304/17, EU:C:2018:701, 19 kohta). Sen poissulkevan kriteerin vuoksi, että kanne ei liity sopimukseen, nousee esille kysymys sen suhteesta tuomioistuihin, joilla on toimivalta sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevassa asiassa.
- 16 Vaikka unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on jo kauan sitten todettu, ettei sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta voida esittää tuomioistuimissa, joilla on toimivalta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa (tuomio 27.9.1988, *Kalfelis*, 189/87, EU:C:1988:459), ei sitä vastoin ole vielä lopullisesti selvitetty kysymystä siitä, voidaanko sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta koskevassa asiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa esittää sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta ja miltä osin vaatimukset, jotka ilman rinnakkaisen sopimukseen perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen olemassaoloa olisi luokiteltava sopimukseen perustumattomiksi vahingonkorvausvaatimuksiksi, kilpailevat sopimukseen perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen kanssa ja siten niistä ehkä itsestään tulee sopimukseen perustuva vahingonkorvausvaatimus.

- 17 Unionin tuomioistuin on katsonut, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta on pidettävä Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettuna sopimusta koskevana asiana, jos ”sopimuksen tulkitseminen näyttää välttämättömältä sen toteamiseksi, onko toiminta – sääntöjenmukaista vai päinvastoin sääntöjenvastaista.” (tuomio 13.3.2014, Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, 25 kohta). Jos sopimukseen perustumatonta vahingonkorvaus edellyttää sopimuksen rikkomista, siihen on siis vedottava sopimukseen perustuvassa vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa, kun taas sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaiset tuomioistuimet on poissuljettu.
- 18 Kysymys on siitä, miten pitkälle pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa sopimukseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaisen tuomioistuimen ensisijaisuus ulottuu. Olisi ajateltavissa, että se ulotettaisiin hyvin pitkälle siinä mielessä, että jo aina silloin, kun lakiin perustuva menettelyn moitittavuus vastaa sopimusvelvoitteen rikkomisen moitittavuutta, kaikki vaatimukset luokitellaan sopimukseen perustuviksi asioiksi. Tällöin myös kaikki sopimukseen perustuvien ja sopimukseen perustumattomien vaatimusten kilpailutapaukset olisi katettu. Pääasiassa ei siis voitaisi nostaa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevaa kannetta siltä osin kuin menettelyä, josta vastaajaa moititaan, voitaisiin pitää myös sopimusvelvoitteen rikkomisena riippumatta siitä, vedotaanko tosiasiallisesti sopimusvelvoitteen rikkomiseen ja riippuuko sopimukseen perustumattoman asian lainvastaisuus siitä (tuomion Brogsitter ”maksimaalisesta tulkinnasta”, jonka julkisasiamies Saugmandsgaard Øe on vakuuttavilla argumenteilla torjunut, ks. 10.9.2020 annettu ratkaisuehdotus, Wikingerhof, C-59/19, EU:C:2020:688, 69 ja 74 kohta sekä sitä seuraavat kohdat).
- 19 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tulkitsee kuitenkin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä suppeammin (tavalla, jota julkisasiamies Saugmandsgaard Øe ratkaisuehdotuksessaan C-59/19, 70 kohta, on nimennyt tuomion Brogsitter ”minimalistiseksi tulkinnaksi”) eli että sopimuksen tulkinnan on oltava välttämättömästi moititun menettelyn lainmukaisuuden tai lainvastaisuuden selvittämiseksi. Näin ei ole silloin, kun on kyse pelkistä kilpailevista vaatimuksista, jolloin sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva vaatimus voi menestyä silloinkin, kun sopimus olisi jostakin syystä pätemätön.
- 20 Tämän ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen puoltaman tulkinnan mukaan sopimusta koskevia asioita käsittelevän tuomioistuimen määräävä asema ulottuu ainoastaan tilanteisiin, joissa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva vaatimus tosiasiallisesti riippuu sopimusrikkomuksesta. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukana tämä tulkinta saa tukea muun muassa unionin tuomioistuimen viimeaikaisesta oikeuskäytännöstä (tuomio 24.11.2020, Wikingerhof, C-59/19, EU:C:2020:950, 33–38 kohta).

Kysymys 2: Bryssel Ia -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettussa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sattuneen vahingon ilmenemisaikojen määrittäminen

- 21 Sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sattuneen vahingon ilmenemisaikojen ennalta arvattavissa oleva määrittäminen ei ole puhtaissa varallisuusvahingoissa helppoa täsmentämättä kantajan kotipaikan tuomioistuimen toimivaltaa. Vaikka puhtaan varallisuusvahingon tapauksessa olisi ennakoitavissa, että lähtökohtana on yleisesti vahingon kärsineen ”varallisuuden keskus”, tämä johtaisi lähes aina kantajan kotipaikan tuomioistuimen toimivaltaan ja voisi siten olla ristiriidassa Bryssel Ia -asetuksen mukaisten toimivallan määrittelyjen kanssa. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on myös yritetty välttää tämä ja sallia kantajan kotipaikan taikka tämän yleisten pankkitilien sijainti vahingon ilmenemisaikojen määrittämisessä sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta koskevissa asioissa, lisäksi muut näkökohdat huomioon ottaen (tuomio 16.6.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, 35 ja 38 kohta ja tuomio 12.9.2018, Löber, C-304/17, EU:C:2018:701, 28 ja 30 kohta). Näiden seikkojen valossa nyt käsiteltävässä asiassa voivat kyseeseen tulla erilaiset vahingon ilmenemisaikat.

Kysymys 2.1: Maksupalveluntarjoajan kotipaikka sähköisen rahan siirtopaikkana?

- 22 Ensinnäkään ei ole kaukaa haettava olettaa, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta koskevissa asioissa maksuun myötävaikuttamisen tapahtumapaikka sijaitsee siellä, missä maksun johdosta varat siirretään vahingon kärsineen sähköisen rahan tililtä, ja niillä hyvitetään toista saman maksupalveluntarjoajan pankissa olevaa tiliä. Nyt käsiteltävässä asiassa tämä on vastaajan kotipaikka Luxemburgissa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo tältä osin, että siitä, että sähköisen rahan tili ei ole perinteinen pankkitili, jolla on tilirahaa, ei voida päätellä, ettei sähköisen rahan tilille voi aiheutua mitään varallisuusvahinkoa.

Kysymys 2.2: Paikkakunta, missä maksupalveluntarjoajalla on tilisiirron perusteella kulukorvausvaatimus asiakasta kohtaan?

- 23 Olisi myös ajateltavissa, että tukeutumalla edellä mainitussa asiassa Universal Music annettuun ratkaisuun otetaan huomioon paikkakunta, jossa maksuvelvoite rasittaa varallisuutta. Siten etualalle asetettaisiin velvoite, joka perustuu tilisiirtoon. Maksupalveluntarjoajan kulukorvausvaatimusta säädetään sekä Saksan oikeudessa että Englannin oikeudessa, jota sovelletaan sopimukseen osapuolten tekemän lainvalinnan perusteella. Käsiteltävänä olevassa asiassa vastaajan vaatimusta ei tosin voida ilman muuta paikallistaa (ks. tältä osin kysymys 2.8).

Kysymys 2.3: Paikkakunta, missä asiakkaalla on kotipaikka?

- 24 Puhtaan varallisuusvahingon tapauksessa on ajateltavissa, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta koskevassa asiassa lähtökohdaksi otetaan vahingonkärsijän kotipaikka tämän ”varallisuuden keskuksena”. Kuten edellä on jo todettu, tämä johtaisi tosin säännönmukaisesti kantajan kotipaikan tuomioistuimen toimivaltaan ja olisi tietystä määrin ristiriidassa Bryssel I a -asetuksen mukaisten toimivaltaperusteiden kanssa. Kantajan kotipaikka tulisi siis kysymykseen tässä enintään yhdessä muiden näkökohtien kanssa, kuten paikkakunnan, missä verkossa pelattava onnenpeli pelattiin (ks. tältä osin kysymys 2.6).

Kysymys 2.4: Paikkakunta, missä asiakkaan pankkitili sijaitsee?

- 25 Vastaajalla oli suoraveloitusmandaatin nojalla pääsy kantajan käyttötilille Aalenissa sijaitsevassa pankissa. Vaikka tällä tilillä on suoraveloitusmandaatin vuoksi läheisempi yhteys sähköisen rahan tilisiirtoihin kuin jollakin muulla yleisellä pankkitilillä, liityntä tilin sijaintiin on kuitenkin suhteellisen sattumanvarainen. Lisäksi käsiteltävässä asiassa kyseessä oleva tili oli eri luottokorttien lisäksi vain yksi useista sähköisen rahan tilin lataamiseksi käytettävistä maksulähteistä (ks. tämän väitteen osalta tuomio 16.6.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, 38 kohta).

Kysymys 2.5: Paikkakunta, missä raha hävitään onnenpelissä, eli onnenpelitoimintaa harjoittavan yrityksen kotipaikka?

- 26 Liityntää paikkakuntaan, missä kantaja menetti pelitileillä olleen pelirahansa verkossa pelattavien onnenpelien tarjoajille Maltalla ja Gibraltarilla, voisi puoltaa se seikka, että kantajan vahinko syntyi varmuudella vasta kyseisenä ajankohtana ja hänen varallisuutensa oli pelitappioiden vuoksi peruuttamattomasti pienentynyt. Pelissä olisi teoreettisesti voitu saada vielä voittoa myös sen jälkeen, kun vastaaja teki tilisiirron kantajan sähköisen rahan tililtä pelirahatilille. Poissuljettua tämä oli vasta, kun panos oli pelattu. Se, että onnenpelitoiminnan harjoittajien sattumanvarainen kotipaikka oli Maltalla tai Gibraltarilla, puhuu kuitenkin sitä vastaan, että sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa vahingon ilmenemisaika paikallistettaisiin osapuolten väliseen oikeussuhteeseen.

Kysymys 2.6: Paikkakunta, missä asiakas pelaa kielletyn onnenpelin?

- 27 Selvästi läheisempi liityntä osapuolten välisiin suhteisiin olisi sillä, että vahingon ilmenemisaika paikallistettaisiin maksuun myötävaikuttamisen osalta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevissa asioissa sinne, missä maksupalveluntarjoajan asiakas tosiasiallisesti pelaa kielletyn onnenpelin verkossa eli sinne, missä hän siis oleskelee fyysisesti pelihetkellä. Sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa vahingon

sattumispaikan tällaisesta paikallistamisesta olisi lisäksi se etu, että se olisi samansuuntainen sen normin alueellisen soveltamisalan kanssa, jota mahdollisesti rikotaan. Jos kantaja olisi pelannut Schleswig-Holsteinissa tai muussa maassa Saksan ulkopuolella, jossa onnenpelejä ei ole kielletty, peli ei olisi ollut kielletty ja yhtä vähän kielletty olisi ollut maksuun myötävaikuttaminen, josta vastaajaa tässä moititaan.

Kysymys 2.7: Ei mikään näistä paikkakunnista?

- 28 Julkisasiamies Szpunar on korostanut merkittävin argumentein, että tietyissä välittömissä varallisuusvahinkotilanteissa ei ole mahdollista erottaa mielekkäällä tavalla käsitteitä ”Handlungsort” (toimintapaikka) ja ”Erfolgsort” (ilmenemispaikka) toisistaan (ratkaisuehdotus 10.3.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, 38 kohta). Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä yli 40 vuoden ajan todettua kantajan mahdollisuutta valita sen paikkakunnan, jossa vahinko on ilmennyt, ja paikkakunnan, jossa tämän vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut, välillä, (perustavanlaatuisesti tuomio 30.11.1976, Handelskwekerij Bier v. ”Mines de potasse d’Alsace”, 21/76, EU:C:1976:166) ei ole kehitetty välittömän varallisuusvahingon yhteydessä, eikä sen tarkoituksena varmastikaan ole laajentaa Bryssel I -asetuksessa (tai tuolloin voimassa olleessa Brysselin yleissopimuksessa) säädettyjä poikkeuksia kyseisen asetuksen 4 artiklan mukaisesta vastaajan kotipaikan tuomioistuimen yleisestä toimivallasta. Syynä tällaiseen valintaan on ennemminkin ”tarve pysyä mahdollisimman lähellä oikeusriidan tosiseikkoja ja valita tuomioistuin, joka on soveltuvin ratkaisemaan asian ja tässä yhteydessä järjestämään asianmukaisesti prosessin esimerkiksi keräämällä todisteita ja kuulemalla todistajia” (julkisasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus 10.3.2016, Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, 39 kohta). Koska tätä tavoitetta on vaikea saavuttaa välittömän varallisuusvahingon tapauksessa yrittämällä määrittää vahingon ilmenemispaikka sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevassa asiassa, tulee esiin kysymys siitä, eikö oikeusvarmuutta saavutettaisi paremmin, jos tällaisissa tilanteissa asia pysytettäisiin sen paikkakunnan, missä vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut, tuomioistuimen yleisessä ja erityisessä toimivallassa.

Kysymys 2.8: Maksupalveluntarjoajan kulukorvausvaatimuksen paikallistaminen asiakasta vastaan siinä tapauksessa, että kysymykseen 2.2 vastataan myöntävästi

- 29 Siltä osin kuin kysymykseen 2.2 myöntävästi vastattaessa on otettava huomioon paikkakunta, jossa maksupalveluntarjoajan vaatimus rasittaa asiakkaan varallisuutta, tämän vaatimuksen syntyminen on vielä jotenkin paikallistettava. Tätä varten tarjoutunee kaksi lähestymistapaa.
- 30 Yhtäältä tämän paikkakunnan sijainti voisi perustua sopimusvelvoitteen täyttämisaikaan. Siltä osin kuin unionin oikeudessa säädetään Bryssel Ia -

asetuksen 7 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa palvelujen osalta suorituspaikkakunnan itsenäisestä paikallistamisesta, olisi ajateltavissa, että tätä kaikkiin sopimusvelvoitteiden osalta merkityksellistä täyttämisaikaa sovellettaisiin myös sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvaatimusta koskevassa asiassa vahingon ilmenemisaikaa määritettäessä vastaavien ”velvoitevahinkojen” osalta. Nyt käsiteltävässä asiassa tämä olisi maksupalvelusopimukseen perustuvan palvelun tosiasiallinen suorituspaikka ja siten vastaajan kotipaikka Luxemburgissa.

- 31 Vaihtoehtoisesti voitaisiin yrittää paikallistaa yksittäinen saatava, joka moititun menettelyn perusteella kohdistuu vahinkoa kärsineeseen. Jos yksittäistä saatavaa pidetään velkojan varallisuuden osana, se paikallistetaan eri asiayhteyksissä (esim. täytäntöönpanon yhteydessä) yleensä velallisen kotipaikkaan.

Yhteenveto

- 32 Siltä osin kuin myös välittömien varallisuusvahinkojen osalta on aina määritettävä toimintapaikka erikseen ilmenemisaikasta, asiaa käsittelevä jaosto taipuu laittomaan verkossa pelattavaan onnenpeliin liittyviin maksuihin myötävaikuttamista koskevan moitteen osalta katsomaan vahingon ilmenemisaikaksi ensisijaisesti paikkakunnan, missä peli pelattiin, siltä osin kuin tämä paikkakunta on vahinkoa kärsineen kotipaikka, ja toissijaisesti paikkakunnan, missä maksuihin myötävaikuttaminen johti rahamäärän siirtämiseen vahinkoa kärsineen sähköisen rahan tililtä, eli maksupalveluntarjoajan kotipaikan maksutapahtumapaikkana.